

kuluvan vuoden aikana. Todettiin, että seuran on välttämätöntä saada omat www-sivut.

Pitkä päivä palkittiin Kouvolan kaupunginjohtajan Aimo Ahdin isännöimällä lämminhenkiselä vastaanotolla upseerikerhon tiloissa. Seminaarin osanottajat saivat nauttia tyylikkäästä vieraanvaraisuudesta ja välittömästä ilmapiiristä. Vilkkaina ja perusteellisina polveilleet tieteelliset pohdinnat taisivat olla syynä seuraavan aamun laimeaan työryhmyöskentelyyn.

Seminaarin päätöksenä oli ajankohtainen paneelikeskustelu Venäjän haasteista vuodesta 2008 eteenpäin. Paneelin osanottajina olivat Aleksanteri-instituutin johtaja Markku Kivinen, professori Dmitri Furman, konsuli Jyrki Terva Suomen Pietarin pääkonsulaatista, yliopistonlehtori Arto Luukkanen Renvall-instituutista ja vanhempi tutkija Marija Matskevits Venäjän tiedeakatemiasta Pietarista. Puheenjohtajana toimi dosentti Kimmo Elo Turun yliopistosta. Panelistit totesivat, että Dmitri Medvedjevistä tulee Venäjän federaation kolmas presidentti, mutta valta saattaa olla siirtymässä presidentiltä pääministerille. Varsinaisena käännekohtana vaaleja ei pidetty, mutta arvioitiin ongelmien ratkaisuun löydetävän Venäjällä enemmän voimavaroja ja sääntöjä. Pohdittiin myös sitä, haluavatko Venäjän kansalaiset muutosta, onko demokratisoinnille perusteita ja piilekö Putinin kaavaileman vallanjaon taustalla kaippu monarkismiin. Voitiin todeta, että valta vaihtui kuitenkin vapaaehtoisesti vaalien kautta.

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen päivien järjestelyt olivat kaikin puolin onnistuneet. Kiitokset sujuvuudesta ja toimivuudesta kuuluvat Kymenlaakson ammattikorkeakoulun väelle, erityisesti Soili Lehto-Kylmäselle ja hänen valmentamilleen opiskelija-avustajille. Myös Katri Pynnöniemi teki suuren työn ohjelman si-

sältöä ja ulkomaisten vieraiden osallistumista järjestellessään. Tapahtuma sai merkittävää tukea Suomen kulttuurirahaston Kymenlaakson rahastolta ja Suomen Akatemialta. Muualla Suomessa

samaan aikaan järjestetyt Venäjätutkimukseen liittyvät tilaisuudet näyttivät karsineen osanottajien määrää aihepiirin ajankohtaisuudesta huolimatta.

Anneli Ojala

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran hallitus vuonna 2008

Seuran hallituksen jäsenet valittiin Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen päivän yhteydessä 13.3.2008 pidetyssä vuosikokouksessa. Uudeksi jäseneksi valittiin eroa pyytäneen Leo Granbergin tilalle kehittämispäällikkö Sari Autio-Sarasmo Aleksanteri-instituutista. Seuran hallitus toimii myös Idäntutkimus-lehden toimitusneuvostona. Seuran jäsenmaksu on 28 € ja opiskelijajäsenmaksu 15 €. Maksuun sisältyy *Idäntutkimus*-lehden vuosikerta.

Puheenjohtaja

Soili Nystén-Haarala
soili.nysten-haarala@joensuu.fi

Jäsenet

Kimmo Elo
kimmo.elo@utu.fi

Tomi Huttunen
tomi.huttunen@helsinki.fi

Juha Kotilainen
juha.kotilainen@joensuu.fi

Kristiina Kalleinen
kalleine@mappi.helsinki.fi

Katri Pynnöniemi
katri.pynnoniemi@saunalahti.fi

Sari Autio-Sarasmo
sari.autio-sarasmo@helsinki.fi

Ilmari Susiluoto
ilmari.susiluoto@helsinki.fi

Mikko Ylikangas
mikko.ylikangas@aka.fi

Varajäsenet

Pekka Hakamies
pekka.hakamies@utu.fi

Arto Luukkanen
arto.luukkanen@joensuu.fi

Jukka Pietiläinen
jukka.pietilainen@uta.fi

Marina Vituhnovskaja
marina.vituhnovskaja @saunalahti.fi

Lotmanin muistoseminaari Tartossa

Tarton yliopistossa pidetään vuosittain Juri Lotmanin (1922–1993) muistoseminaari hänen syntymäpäivänsä, helmikuun 28. päivän aikoihin. Niin tänäkin vuonna. Teemana oli yksinkertaisesti *Lotmanovski seminar/Lotmani seminar*. Järjestäjinä olivat sekä venäläisen kirjallisuuden että semiotiikan laitos, vaikka ne toi-

mivatkin eri tiedekunnissa. Suuri semiootikko Juri Lotman ei ollut koskaan semiotiikan professori. Sellainen oppituoli perustettiin vasta hänen kuolemansa jälkeen.

Tiukasti semioottisia esitelmiä tämän kevään seminaarissa kuultiin vain muutama, kaikkiaan 30 esitelmiä käsittelevät lähinnä venäläistä kirjallisuutta

ja kulttuuria. Pääpaino oli 1700-luvun ja 1800-luvun alkupuolen tutkimuksessa, joka oli Lotmanin ”oma” aikakausi. Sen spesialisti on venäläisen kirjallisuuden nykyinen professori Ljubov Kiseleva, ja siinä on Tartossa tehtävän venäläisen kulttuurin tutkimuksen pääpaino. Siihen keskittyvät myös nuorimman polven tutkijat. Toinen Tarton laitoksen maineikkaan tutkimuksen pääkohde venäläisen kirjallisuuden modernismi, jonka suuri auktoriteetti oli Lotmanin vaimo, lännessä valitettavan huonosti tunnettu upea tutkija ja mahdollisen koulukunnan luonut Zara Mints, on selvästi kuihtumassa – valitettavasti.

Kaikkiaan tilanne Tartossa on vaikea. Taloudellinen ahdinko, joka kuristaa aivan erityisesti humanistisia tieteitä, ei helpota sillä, että venäläisen kirjallisuuden laitos ei enää tahdo saada opiskelijoita. Nykyiset tulevat ilman pääsykoetta, miltei kuka vain voi kävellä sisään, taustatiedot ovat perin hatarat, kiinnostustakin on kovin vähän. On tapahtunut kumouksellinen muutos verrattuna Lotmanin ja Mintsin aikoihin, jolloin Tarttoon tultiin opiskelemaan venäläistä kirjallisuutta ja semiotiikkaa eri puolilta Venäjää. Erityisesti Pietarin ja Moskovan humanistisesti suuntautunut eliitti lähetti jälkikasvunsa Tarttoon. Siellä voitiin valita opiskelijoiksi ehdottomat huiput. Neuvostoaikana vaikeuksien ja jatkuvan tiukan kontrollinkin keskellä annettiin opetusta, jonka puitteissa saatiin käsitellä myös sitä mikä muualla silloisessa Neuvostoliitossa oli kiellettyä, puhumattaakaan siitä, että opetuksen taso oli korkeinta kansainvälistä tasoa. Sitten Tarton kasvatit ovat levittäytyneet ympäri maailmaa alan johtaviin yliopistoihin. Osa pitää yllä suhteita *alma materii*-sä edelleenkin. Parhaimmillaan Tarton seminaareissa ja julkaisuissa on edelleen kova taso. Mutta Venäjältä ei Tarttoon enää

tulla opiskelemaan eikä Tartosta pistäydytä Pietarin kirjastoihin yöbussilla, jollei viisumi ole kunnossa. Sen saamisessa voi olla moniakin vaikeuksia.

Vanhoja traditioita yritetään kuitenkin pitää yllä. Lotman-seminaarien ohella pidetään vuosittain Nuorten filologien seminaari, jossa opintojensa loppuvaiheessa olevat perustutkinto-opiskelijat ja aloittelevat jatko-opiskelijat panevat toisensa todella tiukoille. Sen ovat saaneet tuta myös ne muutamat suomalaiset nuoret tutkijat, jotka ovat käyneet seminaareissa kokeilemassa siipiensä kantavuutta. Vuorovaikutuksen ongelmana on nykyisin tutkimuskohteiden erilaisuus.

Tämän vuoden Lotman-seminaari oli pieni kutsuseminaari. Osanottajia oli kuudesta eri maasta. Suomesta meitä oli kaksi paikalle pyydettyä. Tein matkan laitoksemme ”tarttolaisen” Gennadi Obatninin kanssa. Hän on pietarilainen, Tartossa koulutuksensa saanut, Helsingissä väitellyt venäläisen modernismin spesialisti. Hän puhui ”salaisesta *pošlostista*” venäläisessä modernismissä. Oma aiheeni oli ”Neuvostokirjallisuuden vastaanotto Suomessa”.

Tarttolaisten parasta teoreettista antia olivat Peeter Toropin esitelmä kommunikaatiosta ja autokommunikaatiosta semioottisena systeeminä ja Mihail Lotmanin lennokas esitys runokielen semioottisista saloista. Venäläistä kirjallisuutta käsittelevät esitelmät olivat enemminkin ja parhaimmillaan tiukoihin faktoihin perustuvia kuvauksia kuin perimäisten teoreettisten ongelmien pohdiskelua. Erityisesti nuorimpien tarttolaisten ja ”ulkotarttolaisten” esitykset 1700-luvun venäläisestä kulttuurista olivat vaikuttavia, mainittakoon Dmitri Ivanovin ja Kirill Ospovatin esitelmät ”Lomonosovin eräistä säkeistä” ja minulle tähän asti täysin tuntemattoman Šahovskin

näytelmistä. Puškinista puhuttiin kokonainen iltapäivä. Viimeinen kolmesta päivästä oli omistettu 1900-luvulle, aiheiden kirjo ulottui venäläisistä modernistirunoilijoista Federico Garcia Lorcan venäjännöksiin, Josif Brodskin *dolnikkeihin* ja kaunokirjallisiin teksteihin propagandan välineinä II maailmansodan aikana.

Kolmenkymmenen esitelmän pitäneen ohella paikalla oli useita kymmeniä kuulijoita, runsaasti opiskelijoita, mutta myös aktiivisesti keskusteluun osallistunutta vanhaa polvea, kunnia veteraaneina Lotmanin kanssa Tartossa alusta alkaen työskennelleet Pavel Reifman, jonka 85-vuotisjuhlakirja julkistettiin seminaarin aikana, sekä hänen myös jo yli 80-vuotias vaimonsa Larisa Volpert, jolta oli juuri ilmestynyt kirja ranskalaisvenäläisistä kirjallisuuskontakteista 1800-luvun alkupuolella. Kun kullankeltaiseen asuun ja koruihin sonnustautunut Larisa Iljitšina alkoi kantavalla ja kaihuvalla äänellä pitää dramaattisin kärjistyksin koristeltua esitelmäänsä hiljeni muuten jatkuvasti supissut sali.

Tarton seminaareille on tyypillistä venäläinen seminaarikäytös. Esitelmiä ei kunnioiteta kuuntelemalla hiljaa, vaan kommentoimalla niitä koko ajan puoliääneen tai muuten vain sihisemällä naapurin korvaan jotain tärkeää. Tämähän on aina yhtä raivostuttavaa, varsinkin jos peliä pidetään oman esitelmän aikana. Mutta anteeksi antaa helposti, kun miltei jokaista esitelmää seuraa kiihkeä kysymysten ja kommenttien ryöpö, jonka vain tiukka puheenjohtaja kykenee aikataulun mukaisesti taltuttamaan. Niinpä nytkin istuimme aamukymmenestä iltakuuteen tai seitsemään.

Seminaari alkoi käynnillä Juri Lotmanin ja Zara Mintsin haudalla. Sen jälkeen, vähän ennen puolta päivää, alettiin nostaa maljoja ja pitää puheita, päätöskaronkka siis heti alkuun.

Nuoremmilla oli oma virkistävyytensä ulkoilmassa, ja se toimikin tehokkaasti seminaarin loppuun saakka: kaikki olivat aina paikalla esitelmien alkaessa eikä kommentteista ollut pulaa.

Omat kontaktini Tarton yliopiston kanssa juontuvat jo 25 vuoden taakse. Ensimmäisen yhteisten seminaarin pidimme tarttolaisten kanssa vuonna 1987, sittemmin niiden sarja on jatkunut tauotta joka toinen vuosi. Yhteistyön hedelmät ovat moninaiset. Tutustuminen ja sittemmin tiivis kontakti Juri Lotmanin ja Zara Mintsin kanssa heidän kuolemaansa saakka on ollut oman

tutkijanurani suurimpia ilon ja ylpeyden aiheita.

Tartossa tunteet ja muistot nousevat aina herkästi pintaan. Siksi kaupungin kauniissa maisemissa on aina saatava kuljeksia muuten vain ja käydä läpi nykyisin jo mieluummin itsekseen jokaisen seminaarin väistämätön muisteluosio. Näin tein nytkin, vaikka sainkin tehdä tiliä seminaarin tarmokkaalle johtajalle siitä missä olin ollut. Minultahan jäi kuulematta kokonaista kolme kolmestakymmenestä esitelmästä.

Pekka Pesonen

Keskustelua kylmästä sodasta, vaaleista ja hyvinvoinnista

BASEESin (*The British Association for Slavonic and East European Studies*) järjestämä vuosittainen Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen konferenssi pidettiin 29.–31.3. Cambridgessä Englannissa. Konferenssissa oli tavalliseen tapaan tarjolla runsaasti mielenkiintoisia työryhmiä ja laaja, monitieteinen esitelmöitsijöiden kirjo. Brittiläinen tutkimus on ymmärrettävästi konferenssin keskiössä, mutta tapahtuma on laajentunut merkittäväksi kansainväliseksi Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen konferenssiksi. Kirjallisuuden ja politiikan tutkimus sekä historia olivat vahvasti edustettuina konferenssin ohjelmassa ja lisäksi tänä vuonna työryhmissä oli myös tavallista enemmän sosiologista ja antropologista tutkimusta. Sen sijaan mediatutkimusta oli tarjolla varsin niukasti. Esittelemme seuraavassa muutamien konferenssin kiinnostavimpien työryhmien sisältöjä ja keskusteluja.

Erityisen ajankohtainen ja paljon keskustelua herättänyt paneeli käsitteli ”uuden kylmän sodan” käsitettä. Keskustelua Venäjän ulkosuhteiden viilentymisestä on

Britanniassa tänä vuonna kiihdyttänyt Edward Lucasin kirja *The New Cold War: How the Kremlin Menaces both Russia and the West*, jossa Lucas puhuu Venäjän ulospäin suuntautuvasta uhosta ja autoritaarisesta politiikasta käyttäen käsitettä uusi kylmä sota samalla kieltäen sen viittaukset ”vanhaan” kylmään sotaan. Konferenssin paneelissa teemaa käsiteltiin muun muassa media-esimerkkien avulla. Manchesterin yliopiston Stephen Hutchingsin ja Galina Miazhevichin mukaan kylmän sodan ja terrorisminvastaisen sodan retoriikka yhdistyvät venäläisessä ja brittiläisessä uutiskerronnassa; esimerkkinään he käyttivät Alexander Litvinenkon polonium-myrkytystapausta. Olesja Koltsova (Higher School of Economics, Pietari) puolestaan näki kylmä sota -ajattelun olevan edelleen osa venäläistä kansallista identiteettiä. 1990-luvun alussa neuvostoliittolaisesta arvomaailmasta haluttiin eroon ja suuntauduttiin länteen, mutta 1999 jälleen alkaneeseen sotilaalliseen aktivoitumiseen ja politiikan keskittymiseen liittyen esiin alkoi nousta neuvostonos-

talgiaa ja yhdistymistä ”yhteistä vihollista” vastaan. Maxine David Surreyn yliopistosta piti koko uuden kylmän sodan käsitettä vaarallisena, sillä se luo turhaa eroa ja vastakkainasettelua, vaikka ns. länsi ja Venäjä tunnetusti tarvitsevat toisiaan ja keskinäistä yhteistyötä. Kylmään sotaan viittaaminen on Davidin mukaan siinä mielessä harhaanjohtavaa, että tällä hetkellä ei ole massaan samanlaista syvää ideologista eroa kuin ennen. James Gow (Kings College) muistutti, että nykyään ei ole myöskään samanlaista asevarustusotaa käynnissä kuin kylmän sodan aikana, mutta retoriikan tasolla intensiivinen kilpailu on havaittavissa.

Uuden kylmän sodan tematiikkaa sivusi myös EU:n ja Venäjän suhteita yhteistyön ja vastakkainasettelun näkökulmista käsitellyt työryhmä. Pragmatismia pidettiin hyvänä lähestymistapana esimerkiksi energiatoimituksiin liittyvässä intressikonfliktissa. Konfliktin juuret ovat Evert Faber van der Meulenin (Leidenin yliopisto, Hollanti) mukaan siinä, että EU:n fokus on energiatoimitusten varmuudessa kun taas Venäjän viennin monipuolistamisessa. Pragmatismia korosti myös Christian Collina (Turinin yliopisto, Italia), joka näki bilateraalisten suhteiden Venäjän kanssa auttavan estämään poliittista vastakkainasettelua. Collina kertoi myös poliittisen eliitin ja median erilaisesta suhtautumistavasta Italian Venäjä-politiikkaan: media kritisoi, poliitikot korostavat pragmatismia. Valentina Feklyunina (Glasgow'n yliopisto) puolestaan oli analysoinut Venäjän kuvaa Britanniassa ja Saksassa ja totesi, että kuva Venäjästä energiantuottajana on erilainen mediassa ja eliittien keskuudessa. Mediassa Venäjää pidetään epäluotettavana energiantoimittajana, joka voi mahdollisesti käyttää energiaa EU:n painostamiseen. Eliitit pitävät energian puutetta suu-